

УДК 793.3.071.5(477)«19/20»(043.3)

**ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ
ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ
У КОНТЕКСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

І. Цебрій, Л. Сокіл

**PROFESSIONAL ACTIVITY OF DOMESTIC TEACHERS-CHOREOGRAPHERS
AT THE BORDER OF THE 20th–21st CENTURIES
IN THE CONTEXT OF EXTRACURRICULAR EDUCATION**

I. Tsebriy, L. Sokil

Анотація. У статті проаналізовано професійну діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ–ХХІ століть, процес відновлення національних пріоритетів у хореографічному мистецтві окресленого періоду. Визначення теоретичних засад цього процесу обумовило творчий пошук педагогів-хореографів у відновленні кращих традицій народного танцю завдяки можливостям народної сценографії. Здійснено змістовно-порівняльний аналіз наукової літератури цієї проблематики, виявлено спільне й відмінне у працях вчених цього періоду. У статті розкрито «Я-концепцію» у трактовці відомого американського психолога та педагога М. Б. Розенберга, у якого віддано перевагу «динамічному Я», на чому автори статті роблять акцент. У якості прикладу пошуків нових форм роботи в закладах позашкільної освіти авторами обрано кращі зразки народної сценографії, вихід яких на світову сцену, ж підтвердженням випереджальних тенденцій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти. Це програми Зразкового дитячого вокально-хореографічного ансамблю «Веселі Черевички» (м. Львів), ансамблю «Сонечко» (м. Житомир), народного ансамблю танцю «Барвінок» (м. Вінниця), ансамблю українського народного танцю «Любисток» (м. Київ), Зразкового ансамблю народного танцю «Волиняночка» (м. Луцьк). Визначено, що критерієм визначення високого рівня виконавської майстерності та професіоналізму цих колективів стали численні перемоги на Міжнародних і Всеукраїнських мистецьких конкурсах, фестивалях, форумах. Доведено, що змога українських ансамблів брати участь у цих конкурсах привернула до них увагу світової спільноти. Показано, як вітчизняна культура вступали через ці колективи стала вступати в «діалог культур», активно співпрацювати з іноземними ансамблями, і як це сприяло взаємопроникненню культур, збагаченню вмінь і навичок та удосконаленню педагогічних технологій. Застосування вебінарів на певному етапі посилило цю співпрацю. Автори статті показують, що на початку ХХІ століття прослідковувалися як випереджальні, так і зворотні тенденції. До останніх належала тенденція до певного скорочення закладів позашкільної освіти України (2000–2007 рр.), що пояснювалися злиттям, а також репрофілюванням закладів позашкільної освіти, контрактною формою навчання.

Ключові слова: заклади позашкільної освіти, педагог-хореограф, тенденція, конкурс, фестиваль, вебінар, національні пріоритети, мистецтво.

The article analyzes the professional activity of domestic teachers-choreographers at the turn of the 20th-21st centuries, the process of restoration of national priorities in the choreographic art of the outlined period. The determination of the theoretical basis of this process determined the creative search of teachers-choreographers in restoring the best traditions of folk dance thanks to the possibilities of folk scenography. A content-comparative analysis of the scientific literature of this issue was carried out, common and distinctive features in the works of scientists of this period were revealed. The article reveals the "I-concept" in the interpretation of the famous American psychologist and teacher M.B. Rosenberg, who prefers the "dynamic self", which the authors of the article emphasize. As an example of the search for new forms of work in out-of-school education institutions, the authors have chosen the best samples of folk scenography, the appearance of which on the world stage is a confirmation of anticipatory trends in the educational process of out-of-school education institutions. These are the programs of the Exemplary Children's Vocal and Choreographic Ensemble "Veseli Cherevichki" (Lviv), the "Sonechko" ensemble (Zhytomyr), the folk dance ensemble "Barvinok" (Vinnytsia), the Ukrainian folk dance ensemble "Lyubystok" (Kyiv), Exemplary Folk Dance Ensemble "Volynyanochka" (Luts'k). It was determined that numerous victories at International and All-Ukrainian art competitions, festivals, and forums became the criteria for determining the high level of performance skill and professionalism of these groups. It has been proven that the ability of Ukrainian ensembles to learn in these competitions drew the attention of the world community to them. It is shown how the national culture entered the "dialogue of cultures" through these collectives, actively cooperated with foreign ensembles, and how this contributed to the interpenetration of cultures, the enrichment of abilities and skills, and the improvement of pedagogical technologies. The use of webinars at a certain stage strengthened this cooperation. The authors of the article show that at the beginning of the 21st century, both anticipatory and reverse trends were observed. The latter included the tendency to a certain reduction of out-of-school education institutions in Ukraine (2000–2007), which was explained by the merger, as well as the re-profiling of out-of-school education institutions, the contract form of education.

Key words: out-of-school education institutions, teacher-choreographer, trend, competition, festival, webinar, national priorities, art.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема підготовки вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ–ХХІ століть у контексті позашкільної освіти актуалізувала питання про виховання особистості: попереднє викривлення національних пріоритетів, певне знецінення моралі та поширення безвідповідальності в радянському суспільстві вплинуло на рівень загальної естетичної культури дітей та молоді і зумовило негативні зміни ціннісних орієнтацій у молодіжному та дитячому середовищі. Такий стан на межі ХХ–ХХІ століть вимагав підвищення уваги до участі соціальних освітніх інститутів безпосередньо в процесі виховання особистості юного покоління. У педагогічних працях, зокрема співробітників Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України підкреслено актуальність естетичного виховання, визначено теоретичні засади цього процесу, наголошено на необхідності формування ціннісного ставлення до національної спадщини України,

моральної за змістом та активної за формою життєвої позиції, що було дуже своєчасно для того періоду (Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні).

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Питанню професійної діяльності вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ–ХХІ століть присвячено мало праць. Так, у праці О. Бурлі визначено періодизацію умов формування професійних якостей педагогів хореографів (Бурля, 2001). Роль танцю в освітньому процесі проаналізовано в статті Т. Гузун, М. Гузун (2010). Дослідниця І. Гутник присвятила дисертаційне дослідження проблемі педагогічних засад організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки (Гутник, 2006). Науковим здобутком стала дисертація П. Ковалю «Педагогічні засади розвитку особистісних якостей молодших школярів засобами ритміки і хореографії», що поєднала в собі нагальні питання педагогіки та хореографії (Коваль, 1998). Практикоорієнтованою стала праця І. Мурованої «Розвиток дитячої хореографічної освіти на Кіровоградщині (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття)» (Мурована, 2018), дисертація Хе Сюефей «Удосконалення музичної підготовки майбутнього вчителя хореографії в умовах вищої педагогічної освіти» (Хе Сюефей, 2019), статті: Н. Добролюбової «Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів» (Добролюбова, 2018), Ю. Ростовської «Професійна підготовка майбутніх викладачів хореографії у процесі вивчення фахових теоретичних дисциплін» (Ростовська, 2023), С. Калашник «Професійне формування майбутнього вчителя хореографії засобами систематичної творчої діяльності» (Калашник, 2019) тощо. Цим питанням було присвячено чимало посібників, зокрема «Танцювальні композиції та етюди українських народних танців» С. Зубатова, що став своєрідною хрестоматією для педагогів-хореографів, які працювали в закладах дошкільної освіти (Зубатов, 2021). Зважаючи на те, що не було узагальнюючої праці, присвячених діяльності вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ–ХХІ століть саме в контексті позашкільної освіти, виникла необхідність розгляду цієї проблеми.

Мета статті – проаналізувати професійну діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі ХХ–ХХІ століть у контексті позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Для повноцінного функціонування хореографічних колективів у системі закладів позашкільної освіти необхідним стало створення бази навчально-методичної літератури, а також періодичних видань, що могли б задовольнити запити педагогів, які на цей час вже працювали у закладах позашкільної освіти в галузі народно-фольклорного спрямування. Брак виконавських хореографічних розробок для дитячих колективів музичного репертуару призводив до залежності хореографічних постановок народних танців різних регіонів України від наявного репертуару попереднього (радянського) етапу. Проте ці танці зазвичай не мали ні змістової, ні ідейної наповненості (Коваль, 1998, с. 143).

Національний суспільний розвиток України на рубежі ХХ – ХХІ століть вимагав відновлення художньо-естетичних цінностей, формування позитивної «Я-концепції»,

здатності творчо мислити, вміння здійснювати самовибір, проявляти власну ініціативу.

Відомий американський психолог, письменник та педагог М. Розенберг (1934–2015 рр.) розробив теорію ненасильницького спілкування – процесу взаємопідтримки, співробітництва та вирішення міжособистісних конфліктів (зокрема у сфері мистецтва), а також конфліктів у відносинах у цілому. Йому належить найкраща класифікація «Я-концепцій»: «справжнє Я», «динамічне Я», «фактичне Я», «ймовірне Я» та «ідеалізоване Я». Перевагу він віддавав «динамічному Я», тобто розвитку, на чому нами далі й буде зроблено акцент (Розенберг, 2003).

Закон України «Про позашкільну освіту» надав визначення основних дефініцій. Стосовно мистецьких закладів, де могли активно діяти хореографічні колективи, Закон унормував таке визначення: «мистецька школа – заклад спеціалізованої мистецької освіти: музична, художня, хореографічна, хорова, школа мистецтв тощо, який надає початкову мистецьку освіту»; щодо вихованців – «особи, які відвідують гуртки, клуби, творчі об'єднання, секції закладу позашкільної освіти за інтересами, здібностями та нахилами, отримують допрофесійну підготовку» (Закон України «Про позашкільну освіту», 2000).

В умовах дозвілєвої діяльності, що склалися в період дії Закону України «Про позашкільну освіту», удосконаленням народної сценографії займалися провідні практики-хореографи.

Прикладом втілення кращих зразків народної сценографії може слугувати Зразковий дитячий вокально-хореографічний ансамбль «Веселі Черевички» (м. Львів), керівниками якого є Марія та Володимир Чмир. Окрім того, що вже з 1995 р. ансамбль неодноразово гастролював у Франції, отримавши там визнання. Про свій захват від майстерності дітей згадує, зокрема, відомий французький телеведучий Жан-Клод Даріго (Калинець, 2013). Земляк Володимира Чмиря, нині журналіст української діаспори в Іспанії Любомир Калинець високо оцінює культурну місію ансамблю за кордоном: «... цей колектив ніби представляє дипломатичний корпус нашої держави на міжнародній арені мистецькими засобами» (Калинець, 2013). Марія та Володимир Чмир показали свій колектив також у містах Польщі, Іспанії та Німеччини. ХХІ століття почалося гастролями у Сполучених штатах Америки. І всюди вони мали сталий успіх.

Цей колектив сьогодні є не просто танцювальним ансамблем, а громадською організацією «Львівський мистецький центр „Веселі черевички”». В. Чмир є її директором. Із колективом працюють десять осіб. Учасниками колективу є діти – близько 350 осіб від 3 до 24–25 років.

Фундаментом мистецького центру виступає хореографія, хоча тут допоміжно навчають вокального мистецтва, французької мови, є заняття із гімнастики. У центрі працюють групи, укомплектовані згідно з віком учасників. Так групу «Мацьопчики» утворюють діти, яким по три–п'ять років; групу «Веселята» відвідують трохи старші за віком діти – від п'яти до шести років тощо. Провідний склад колективу – це «Веселі

черевички» (вік дітей – десять–тринадцять років). Найдоросліші входять до групи «Чорнобривці» (від чотирнадцяти до двадцяти двох років). Кожна група центру займається 3–4 рази на тиждень, кількість тренувальних годин залежить від віку учасників.

У 2001 р. ансамбль виступав на концерті для Папи Римського Івана Павла II у Львові, а в 2003 р. отримав першу премію на фестивалі, присвяченому 100-річчю Павла Вірського. Окрім того, що колектив брав участь і перемігав на численних всеукраїнських і міжнародних фестивалях-конкурсах, він ще був удостоєний звання Зразкового. Також ось уже 15 років колектив підтримує зв'язки з Францією. Керівники ансамблю утворили франко-українську асоціацію, що теж має назву «Веселі черевички». Дорослі учасники ансамблю з українського боку можуть продовжувати навчання у школах і закладах вищої освіти Франції. До асоціації входить чимало митців-французів, які допомагають організовувати гастрольні тури. На сьогоднішній день Володимир Чмир є доцентом кафедри театрознавства та акторської майстерності факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка, навчає мистецтва танцю майбутніх акторів, має звання Заслуженого діяча мистецтв України (Калинець, 2013).

Іншим прикладом втілення зразків народної сценографії може слугувати ансамбль «Сонечко», який ще з 1973 р. очолює Михайло Семенович Гузун, народний артист України, почесний громадянин Житомира, художній керівник Житомирського обласного центру хореографічного мистецтва, почесний професор Житомирського державного університету імені Івана Франка. Цей колектив він заснував разом зі своєю дружиною Т. Гузун. М. Гузуна в першу чергу варто відзначити як хореографо-постановника, котрий втілював понад 50 хореографічних номерів (Коваль, 1998, с. 136).

На сьогодні працює профільний позашкільний навчальний заклад м. Житомир, де художньо-естетичний напрям діяльності виступає основним. Це передбачає ознайомлення вихованців із кращими зразками вітчизняної і світової культури, оволодіння практичними уміньми та навичками у мистецтві народної сценографії. Варто відзначити й те, що освітній процес відбувається тут диференційовано (відповідно до індивідуальних можливостей, нахилів, інтересів і здібностей). Проте основною структурною одиницею профільного позашкільного навчального закладу залишається народний хореографічний ансамбль «Сонечко», який формується із найбільш здібних учнів школи. Тут реалізуються завдання закладу з розвитку народної сценографії, створення нових танцювальних постановок. Вступ до закладу відбувається на конкурсній основі: у першу чергу приймаються для навчання обдаровані діти та студентська молодь (Коваль, 1998, с. 135).

Багато уваги приділяється формуванню у дітей культури поведінки та міжособистісного спілкування, у процесі занять відбувається їхнє духовне збагачення та розвивається прагнення до фізичної досконалості. Фундамент хореографічного мистецтва складає класичний танець, що покликаний розвинути естетичну культуру і

смаки вихованців завдяки вивченню тих елементів та вправ, що нерозривно поєднані зі світовою класичною музикою (Зубатов, 2021).

Як приклад активної роботи на межі ХХ–ХХІ ст. також можемо навести творчість народного ансамблю танцю «Барвінок» (м. Вінниця) керівником якого є Петро Бойко – народний артист України, заслужений діяч мистецтв України, Відмінник народної освіти України.

П. Бойко не лише митець, а й блискучий організатор. На сьогоднішній день він очолює Вінницький міський Центр художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва, а з 2002 року обраний головою Вінницького обласного осередку Національної хореографічної спілки України. Водночас це талановитий педагог, педагог-хореограф, котрий розпочав свою творчу діяльність у 70-ті рр. минулого століття спочатку в ролі хореографа-постановника Зразкового ансамблю танцю «Подільчанка» Хмельницького палацу піонерів, продовжив керівником народної групи фольклорного гурту «Дармограй». І лише в середині 1980-х років став художнім керівником та головним балетмейстером Зразкового ансамблю танцю «Барвінок». До його найвідоміших хореографічних постановок належить втілення на сцені подій Чорнобильської трагедії (композиції «Сонцю не гаснути», 1987 р.).

Цим не вичерпуються його таланти. За ініціативою П. Бойка було створено гурток художньої української вишивки, здобутки якого відзначені дипломом Лауреата Міжнародного фольклорного фестивалю. Ця студія української художньої ручної вишивки «Барвінкові візерунки» теж отримала почесне звання «Зразкового художнього колективу України» (Бурля, 2001, с. 135).

Ансамбль «Барвінок» став переможцем безлічі Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів і фестивалів. У 2002 р. колективу присвоїли почесне звання «Народний художній колектив України». Вихованці ансамблю П. Бойка побували у багатьох країнах світу – Італії, Польщі, Чехії, Сербії, Чорногорії, Великій Британії, Німеччині, Франції, Іспанії, Туреччині, Греції, Китаї та Японії.

До найвідоміших постановок П. Бойка належать «Ходить Гарбуз по городу», «Гопак», «П'ятничанські верховоди», «Журавка», «Гандзя», «Крапельки», «Передчуття весни», «Тропотянка», «Гопак-візерунок» тощо. Їх можна класифікувати як оригінальні танці, хореографічні картини, сценки, мініатюри та фантазії. П. Бойком був написаний навіть одноактний балет «Пригоди Барвінка» за мотивами творів Б. Чалого (музика В. Олександрова). В основу балету покладена українська народна танцювальна лексика. На початку ХХІ століття Центр «Барвінок» відвідували майже 1200 дітей. Амплітуда їхнього віку достатньо широка – від 5 до 17 років (Бурля, 2001, с. 133).

Наступним взірцем ансамблю українського народного танцю можемо назвати колектив «Любисток» (м. Київ), художнім керівником якого є С. Матеша, а викладачем хореографічних дисциплін – Т. Буділова. В ансамблі навчаються діти від 7 до 16 років. Тут вивчають музичний фольклор, відтворюють стародавні народні свята та обряди, збирають матеріали про них.

Художній народний колектив – ансамбль народного танцю «Любисток» сьогодні має свій «locator», завдяки якому користувачі соціальних мереж знаходять його і записуються до колективу, або можуть залишивши свій відгук для допомоги користувачам мереж.

Наступним буде представлений Зразковий ансамбль народного танцю «Волиняночка» (м. Луцьк), керівником якого є Олена Козачук, заслужений працівник культури України. Цей ансамбль народного танцю був створений ще в 1986 р., а вже в 1987 р. відбувся його перший виступ на щорічному обласному огляді-конкурсі народного танцю. Проте лише в 2004 р. за високу виконавську майстерність колективу було присвоєно почесне звання «зразковий».

За час довготривалого життя колективу в ньому працювали такі вкладачі-хореографи, як Л. Шилось, Н. Сторожик, О. Козачук, Л. Зань, Л. Чернова, В. Лопанова. Також варто відзначити й концертмейстерів, котрі доклали чимало зусиль до становлення та здобуття творчих успіхів ансамблю – А. Оннікова, С. Болотських, І. Рошину, А. Лящук, О. Федотова Т. Жилюк.

У складі колективу «Волиняночка» навчаються діти віком від 5 до 16 років. Цей колектив відносно нечисельний. Він нараховує всього близько 70 учасників. При колективові працює дитяча хореографічна студія. Тут кількість учнів стрімко зростає і налічує зараз більше трьохсот дітей. Упродовж останніх трьох років дівчатка старше 10 років освоюють мистецтво фольклорного співу (Зубатов, 2021).

Сформовано багатий репертуар за роки пошуків і винаходів у площині української традиційної культури, музичного та хореографічного мистецтва Волинської області, ядро якого складають народні ігри, обрядові дійства, забави з використанням прадавньої атрибутики, іграшок та музичних інструментів. У концертному репертуарі колективу налічується близько 30 номерів. Все це не просто танці. Це вокально-хореографічні композиції, великі хореографічні сюїти, танцювальні міні-вистави.

Оленою Козачук розроблено сценічні втілення традиційних волинських танців «Чибириячик», «Веселі личаки», «Вулиця», «Черевички», «Полька-грайка». Окрім того вона є актором великих вокально-хореографічних композицій: танець-гра «Кізлик», «У дитячому крузі», танець-гра «Ой вийтеся огірочки», танець-гра «Яровицькі забавлянки», «Опудало», «Дударики», «Джуринські витівки». За останнє десятиліття виступи колективу доповнилися хореографічними композиціями «Поліські викрутаси», «Ой Весна, Весниця», танцювальними постановками «Іди, іди дощику», «Грицю, Грицю до роботи», «Волинський вітальний», «Котику сіренький», «Коники». Окреме місце зайняла хореографічна композиція «Колискова для Ангелів».

Відзнакою високого рівня виконавської майстерності та професіоналізму наставників та учасників колективу стали численні перемоги на Міжнародних і Всеукраїнських мистецьких конкурсах, фестивалях, форумах, а також постійні перемоги на обласному конкурсі народної хореографії «Волиняночка». Не можна сьогодні не згадати про таких педагогів, які готують дітей до роботи в основному

складі колективу, як викладач дитячої народно-хореографічної студії при ансамблі Вікторія Оксентович та Ірина Снитюк, дизайнера по костюмам Анну Жучко.

Історію народно-хореографічного колективу «Волиняночка» розпочали талановиті фундатори, а продовжують віддані послідовники та натхненні виконавці й сьогодні (Гутник, 2006, с. 161).

Незважаючи на такі успіхи окремих колективів, зазначимо, що упродовж 2000–2007 рр. спостерігалася тенденція до певного скорочення, і з карти зникло близько 30 закладів позашкільної освіти України.

Ці процеси пояснювалися злиттям, а також перепрофілюванням закладів. Контрактна форма навчання також обмежувала доступ до художньо-хореографічної освіти обдарованих дітей із малозабезпечених сімей. Тому виправдано логічним став пошук хореографами дитячих колективів засобів збільшення їхньої чисельності. У першу чергу це відбувалося завдяки прийняттю до контингенту вихованців дошкільників 5–6 років і переведення дітей 7–8 років до складу учнів перших класів. Хоча, певною мірою це спричинило перевантаження, збільшення кількості травм та часткову втрату інтересу до народно-танцювального мистецтва. Для пошуку шляхів розв'язання зазначених проблем було створено Хореографічну спілку України (лютий 2002 р.), яка згодом (2004 р.), згідно з Постановою Кабінету Міністрів України, отримала статус Національної хореографічної спілки України. До 2014 р. її осередки працювали в усіх областях України.

Спілка хореографів мала об'єднати на добровільних засадах викладачів, професійних артистів, педагогів-хореографів, творчі колективи, котрі представляли всі напрями та жанри хореографії. Основною метою Спілки було збереження та збагачення багатовікових національних традицій, а також всебічне сприяння роботі мережі закладів позашкільної освіти та підтримка народно-хореографічного мистецтва (Гузун, 2010, с. 79).

За ініціативою Національної хореографічної спілки України було розширено систему обласних, регіональних, всеукраїнських і міжнародних конкурсів і фестивалів. Не варто забувати й про науково-методичну роботу, що передбачала обов'язкову професійну підготовку та проведення науково-методичних і практичних семінарів, майстер-класів та конференцій. Мета цих заходів – озброєння педагогів, котрі працюють у мережі позашкільної освіти, знаннями з методики хореографії, хореографічних технік, хореографічних технологій тощо для поширення кращого досвіду.

Після цього народні танцювальні колективи все частіше стали з'являтися за кордоном, вступали до активної співпраці з іноземними ансамблями, що сприяло взаємопроникненню культур, збагаченню вмінь і навичок та вдосконаленню педагогічних технологій. Застосування вебінарів посилило цю співпрацю.

Серед найвідоміших Всеукраїнських конкурсів того часу слід назвати фольклорно-хореографічний фестиваль-конкурс «Барвистий віночок» (м. Дніпропетровськ), фестиваль-конкурс народної хореографії імені П. Вірського

(м. Київ), фестиваль-конкурс мистецтв «Червона калина» (м. Тернопіль), вокально-хореографічний конкурс «Крок до зірок» (м. Київ), тощо (Бурля, 2001, с. 135).

У нашому складному й мінливому світі хореографічне виховання на вітчизняних традиціях набуває особливого значення, бо багатогранність хореографічного мистецтва включає в себе розвиток відчуття ритму, вміння розуміти музику та узгоджувати із її ритмами свої рухи, розвивати не лише м'язи, а й грацію і виразність. Хореографія водночас виступає й засобом розвитку сили корпусу, ніг, рук, навіть арт-терапією, бо віддаляє виконавця від негативних емоцій і нервового напруження, знімає втому, створює особливий емоційний фон. У системі закладів позашкільної освіти хореографія є найважливішим і найбагатограннішим компонентом (Зотов, 2021).

Щоб досягати вправності у виконанні народного танцю, потрібна продумана систематична робота як вихованців, так і керівника, бо будуть і такі, для кого любов до танцю в майбутньому переросте у професійну діяльність. Тому педагогу-хореографу варто тримати тісний зв'язок із батьками виконавців, щоб вони підтримували своїх дітей у всіх їхніх починаннях. Сюди входять і створення належних умов для занять, і пошиття костюмів, і поїздки. Розробки особливої програми безумовно потребує ставлення до талановитих дітей із малозабезпечених сімей та залучення їх до повноцінного життя в хореографічному ансамблі.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, професійна діяльність вітчизняних педагогів-хореографів на межі XX–XXI століть у контексті позашкільної освіти передбачала засвоєння знань, опанування виконавських умінь і навичок у поєднанні з пізнанням багатовікових національних традицій. Хореографічна освіта в означений період пройшла непростий шлях, позбавляючись від радянського ідеологізованого змісту та спрямовуючи свої дії в русло традиційного і неповторного. Заклади позашкільної освіти відіграли в цьому становленні провідну роль. Серед тих сподвижників, які несли широкій аудиторії (і не лише українській) народне хореографічне мистецтво, можемо відзначити Зразковий дитячий вокально-хореографічний ансамбль «Веселі Черевички», (м. Львів, керівники Марія та Володимир Чмир), Народний хореографічний ансамбль «Сонечко» (м. Житомир керівники М. Гузун та Т. Гузун); Народний ансамбль танцю «Барвінок» (м. Вінниця, керівник П. Бойко), Народний ансамбль танцю «Барвінок» (м. Луганськ, з 2014 р. – м. Київ, керівник В. Дольчук), ансамбль народного танцю «Любисток» (м. Київ, керівники С. Матеша, Т. Буділова), Зразковий ансамбль народного танцю «Волиняночка» (м. Луцьк, керівник О. Козачук), діяльність яких в Україні, Європі та на світовій арені підтверджує випереджальні тенденції в системі закладів позашкільної освіти.

Подальші дослідження означеної проблеми можуть здійснюватися в таких аспектах, як: розробка практичних рекомендацій з підготовки педагогів-хореографів до роботи над народною сценографією в закладах позашкільної освіти; модифікація народного танцю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бурля, О. А. (2001). До періодизації умов формування професійних якостей педагогів хореографів. *Педагогічні науки*, (1), 132–136.
- Гузун, Т. І., & Гузун, М. С. (2010). Роль танцю в освітньому процесі. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки*, (49), 76–80. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4071>
- Гутник, І. М. (2006). Педагогічні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки [Автореф. дис. канд. пед. наук, Київський нац. ун-т культури і мистецтв]. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0406U004216>
- Добролюбова, Н. (2018). Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів. *Молодий вчений*, 7(59), 67–70. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4202>
- Зубатов, С. Л. (2021). *Танцювальні композиції та етюди українських народних танців*. Ліра-К.
- Калашник, С. (2019). Професійне формування майбутнього вчителя хореографії засобами систематичної творчої діяльності. *Педагогічні науки: Теорія, історія, інноваційні технології*, (4(88)), 51–62. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7437>
- Калинець, Л. (2013, 20 листопада). *Володимир Чмир: «Як тільки закличуть до Ходорова, відразу ж буду там...»*. Ходорів Сьогодні. <https://khodoriv.info/kalynets/was-born-connected-with-city/volodymyr-chmyr-yak-tilky-zaklychut-do-hodorova-vidrazu-zh-budu-tam/>
- Коваль, П. М. (1998). *Педагогічні засади розвитку особистісних якостей молодших школярів засобами ритміки і хореографії* [Неопублікована дис. канд. пед. наук]. Івано-Франківськ.
- Мурована, І. (2018). Розвиток дитячої хореографічної освіти на Кіровоградщині (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття). [Автореф. дис. канд. пед. наук, Центральноукраїнський держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка]. https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/20990/1/автореферат_Мурована_new.pdf
- Про позашкільну освіту, Закон України № 1841-III (2000) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
- Ростовська, Ю. (2023). Професійна підготовка майбутніх викладачів хореографії у процесі вивчення фахових теоретичних дисциплін. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"*; (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), (3), 81–85. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-81-85>
- Хе, Сюефей. (2019). *Удосконалення музичної підготовки майбутнього вчителя хореографії в умовах вищої педагогічної освіти* [Дис. канд. пед. наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова]. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U001429>
- Rosenberg, M. (2003). *Non-violent communication: the language of life*. 2nd ed., PuddleDancer Press. <https://tinyurl.com/yncbp3w4>

REFERENCES

- Burlya, O. A. (2001). To the periodization of conditions for the formation of professional qualities of teachers-choreographers. *Pedagogical Sciences*, (1), 132–136. [in Ukrainian]
- Husun, T. I., & Husun, M. S. (2010). The Role of Dancing in the Educational Process. *Zhytomyr Ivan Franko State University journal. Pedagogical Sciences*, (49), 76–80. [in Ukrainian]
- Gutnyk, I. M. (2006). *Pedagogical basis for organization of juvenile leisure activities using Ukrainian national pedagogy facilities* [Abstract of the thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, Kyiv National University of Culture and Arts]. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0406U004216> [in Ukrainian]

**Цебрій І., Сокіл Л. Професійна діяльність вітчизняних педагогів-хореографів
на межі XX–XXI століть у контексті позашкільної освіти**

- Dobrolubova, N. (2018). Professional training of future teachers-choreographers. *Young Scientist*, 7(59), 67–70. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4202> [in Ukrainian]
- Zubатов, S. L. (2021). *Dance compositions and etudes of Ukrainian folk dances*. Kyiv, Lira-K. [in Ukrainian]
- Kalashnyk, S. (2019). Professional formation of the future choreography teacher by means of systematic creative activity. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 4(88), 51–62. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7437> [in Ukrainian]
- Kalynets, L. (2013, November 20). Volodymyr Chmyr: "As soon as they call Khodorov, I will be there immediately...". *Khodoriv Today*. <https://khodoriv.info/kalynets/was-born-connected-with-city/volodymyr-chmyr-yak-tilky-zaklychut-do-hodorova-vidrazu-zh-budu-tam/> [in Ukrainian]
- Koval, P. (1998). *Pedagogical foundations of development of personal qualities of junior pupils by means of rhythm and choreography* [Unpublished thesis for a candidate degree in pedagogical sciences]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian]
- Murovana, I. *Development of children's choreographic education of the Kirovograd region (last quarter of the XX – beginning of the XXI century)* [Abstract of the thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University] https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/20990/1/автореферат_Мурована_new.pdf [in Ukrainian]
- On extracurricular education, Law of Ukraine No. 1841-III (2000) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukrainian]
- Rostovska, J. (2023). Professional training of future teachers of choreography in the process of studying professional theoretical disciplines. *Research Notes. Series "Psychology and Pedagogy Research" (Nizhyn Mykola Gogol State University)*, (3), 81–85. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-PP-3-81-85> [in Ukrainian]
- Rosenberg, M. (2003). *Non-violent communication: the language of life*. 2nd ed., PuddleDancer Press. <https://tinyurl.com/yncbp3w4>
- He, Xuefei. (2019). *Improvement of musical training of a future teacher of choreography in the conditions of higher pedagogical education* [Thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, National Pedagogical Dragomanov University]. <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U001429> [in Ukrainian]

Цебрій Ірина Василівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри музичного мистецтва та
хореографії ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка

Tsebriy Iryna,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
of the Department of Musical Art and
Choreography of the Luhansk Taras
Shevchenko National University

<https://orcid.org/0009-0009-2092-8141>
lyudasokol24@gmail.com

Сокіл Людмила Михайлівна, викладач
кафедри музичного мистецтва та
хореографії ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка

Sokil Lyudmila,
Teacher of the Department of Musical Art and
Choreography of the Luhansk Taras
Shevchenko National University

<https://orcid.org/0000-0003-0844-4004>
irynaz1958@gmail.com